

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران
مدرسه علمیه فاطمیه (س)

شبکه های اجتماعی و آسیب شناسی فرهنگ آن

استاد راهنما:

حمیده مخلصی

پژوهشگران:

اشرف السادات حیدر هایی

زهرا علی بیکی

زهرا غربا

محبوبه فراتی

مریم حیدری هایی

زمستان ۹۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

شبکه های اجتماعی نسل جدیدی از وب سایت های اینترنتی هستند که شکل تازه ای از روابط اجتماعی را پایه گذاری کردند امروزه با تنوع و گستردگی زیاد در موضوعات مختلف از سنین و اقشار مختلف جامعه کاربران زیادی را جذب می کنند. این شبکه ها با اهداف متفاوت، تأثیرات مثبت و منفی زیادی بر فرهنگ جوامع مختلف گذاشته اند. این مقاله با استفاده از کتاب ها، مقالات معتبر با روش توصیفی به پیشینه شکل گیری این شبکه ها، اهداف و کارکردها و مزایا و آسیب های این شبکه ها بر فرهنگ فرد و جامعه پرداخته است. از جمله اهداف شکل گیری این شبکه ها می توان به سازماندهی انواع گروه های مجازی با تکیه بر مشترکات هر یک، توسعه و مشارکت اجتماعی، انتشار اخبار در فضای مجازی، تبلیغات و... اشاره کرد. از مهم ترین کارکردهای این شبکه ها تعامل و تأثیرگذاری زیادتری نسبت به سایر رسانه ها بر فرد دارند و کاربران قدرت ابراز علاقه مندی های خود را در این شبکه ها پیدا می کنند. از تأثیرات این شبکه ها شکل گیری مفاهیمی مثل صمیمیت و اعتماد در فضای سایبر است هم چنین کاربرد این فضا قدرت تحلیل و انتقاد پیدا می کند، جوامع با آداب و رسوم یکدیگر آشنا می شوند، تبلیغات در سطح وسیعی منتشر می شوند. البته از تأثیرات منفی این شبکه ها نیز نمی توان غافل ماند. کاهش احساسات، انعطاف پذیری هویتی، متن گرایی و شکل گیری گروه های بزه کار. هنجار شکن و... از جمله تأثیرات منفی این شبکه ها است. با توجه به نیاز جوامع امروز و فراگیر شدن این شبکه ها و مزایای استفاده از آن ها باید با آسیب های فرهنگی و اجتماعی این شبکه ها آشنا شد تا امکان استفاده ی بهینه یا ایجاد فرصت های جدید و کم شدن تهدیدها را درباره این شبکه ها ایجاد کرد.

کلید واژه: شبکه های اجتماعی، آسیب، فرهنگ، آسیب فرهنگی.

فهرست مطالب

مقدمه	۱
-------------	---

فصل کلیات

تعریف و تبیین موضوع	۳
اهداف و ضرورت تحقیق	۳
سؤالات اصلی و فرعی	۳
فرضیه	۴
روش تحقیق	۴
پیشینه	۴

فصل اول: شبکه های اجتماعی

تعریف شبکه های اجتماعی	۶
انواع شبکه های اجتماعی	۷
سایت های شبکه اجتماعی	۸
شبکه های اجتماعی در فضای سایر	۹
تاریخچه ی پیدایش شبکه های اجتماعی	۱۱
اهداف شبکه های اجتماعی	۱۳
کارکردهای اجتماعی شبکه های اجتماعی	۱۴
مزایا و ویژگی های شبکه های اجتماعی	۱۴

فصل دوم: فرهنگ و آسیب های فرهنگی

- ۱) مفهوم فرهنگ ۲۰
- ۲) فرهنگ اسلامی ۲۲
- ۳) انواع فرهنگ ها ۲۳
- تعریف آسیب ۲۵
- آسیب ها ی شبکه های اجتماعی ۲۷
- آسیب های فرهنگی ۳۰

فصل سوم: جمع بندی و نتیجه گیری

- نتیجه مباحث ۳۳
- راهکارها و پیشنهادها ۳۷
- منابع و مأخذ ۳۸

خارج از فضای نت و فرورفتن در دنیای مجازی خود ساخته، هشدار داده اند و اما نباید تاثیرات مثبت شبکه های اجتماعی از قبیل افزایش اطلاعات عمومی، افزایش ارتباط با دیگران برای روابط اجتماعی و کسانی که در خارج از فضای اینترنت از روابط ناخوشایند با دیگران رنج می برند نادیده گرفت. افراد در فضای شبکه های اجتماعی می توانند روابط متفاوتی را تجربه کنند.

در کنار تاثیر مثبتی که شبکه های اجتماعی بر کاهش دادن فاصله ها و رشد اطلاع رسانی داشته اند، از سوی دیگر مشاهده می شود که موجب کاهش ارتباط رو در رو و فیزیکی انسان ها نیز شده اند. مطالعات حاکی از آن است که کاربران شبکه های اجتماعی کمتر به دیدار دوستان و بستگان خود می روند و به جای آن به صورت برخط و یا با گذاشتن پیام با آنها ارتباط برقرار می کنند، کمتر با اعضای خانواده خود صحبت می کنند و همچنین هنگامی که در کنار اعضای خانواده خود هستند کارها و فعالیت های شخصی خود را در شبکه های اجتماعی پیگیری می کنند. به این ترتیب شبکه های اجتماعی تغییرات بنیادین در سبک زندگی و فرهنگ جوامع مختلف ایجاد می کنند و توانسته اند بر الگوی روابط خانوادگی افراد تاثیر بگذارند.^۱

برخی محققان اظهار داشته اند که شبکه های اجتماعی تاثیر نسبتاً زیادی بر آمارهای طلاق داشته اند. نسبت های طلاق رو به افزایش است و شواهدی در دست است که نشان می دهد شبکه های اجتماعی نظیر فیس بوک و مای اسپیس زمینه هایی برای عدم پایداری به ازدواج فراهم آورده اند و به آمارهای بالاتر طلاق راه می برند. برخی معتقدند که وابستگی به شبکه های اجتماعی، آسیب هایی نظیر ازدواج اینترنتی، طلاق و ازهم پاشیدگی خانواده و ایجاد زمینه خیانت در خانواده از آسیب های شبکه های اجتماعی در زمینه فرهنگ فرد و خانواده است.^۲

پدیده شبکه های اجتماعی، خرده فرهنگ نوجوانان و جوانان را زیر تأثیر خود قرار داده است و در عین حال موجب بروز نگرانی هایی در میان والدینی شده است که به واسطه نداشتن سواد رسانه ای مدرن، از دنیای نسل جوان دور افتاده اند. این در حالی است که با توجه به گسترش روزافزون شکاف نسلی در شرایط عدم امکان گفتگو یا مفاهمه با نسل جدید، نگاه و نگرش منفی در میان

۱. محمد صادق، شجاعی، روان شناسی و آسیب شناسی اینترنت؛، روان شناسی و دین، شماره اول، ۱۳۸۷،

۲. منصور ساعی، جواد نظری، همان،

والدین به رسانه‌های جدید و شبکه‌های اجتماعی شدت می‌یابد. شبکه‌های اجتماعی شیوه تعامل فرزندان با والدین را نیز دگرگون کرده است.

علاوه بر این اشاره شد که هیچ گاه نمی‌توان از انگیزه دشمن برای رسوخ در فرهنگ اصیل ایرانی غافل ماند و نباید فراموش کرد که:

۱- انگیزه ی مهاجم، تخریب است نه اصلاح؛

۲- تهاجم به نقطه قوت ها است نه نقاط ضعف؛

۳- فرصتی برای انتخاب نیست؛

۴- نخست اذهان تسخیر می شود، سپس اشخاص و...

هم چنین گفته شد که تهاجم فرهنگی، در حقیقت تهاجم به ریشه هاست، لذا از درون، باورها را تخریب می کند و نگرش ها را تغییر می دهد و به جای ارزش های تخریب شده باورهای را جایگزین می کند که اصول و ارکان فرهنگی مهاجم را تشکیل می دهد و از همین راه به استحاله ی فرهنگی ملت ها دست پیدا می کند. این اصول عبارتند از:

۱- انسان محوری

۲- علم به جای مذهب:

۳- مادیت به جای معنویت

۴- دنیا گرایی در برابر ایمان به آخرت:

۵- آزادی به جای آزادگی

۶- التقاط

از طرفی این مطلب را باید پذیرفت که هر پدیده با توجه به مزایا و آسیب ها باید در ترتزوی سنجش گذاشته شود و نمی‌توان یک ابزار ارتباطی را که به علت سوء استفاده کاربران و یا اعتیاد بی اندازه به آن دچار آسیب شده را به کلی کنار گذاشت بلکه می‌بایست با آگاهی و فرهنگ سازی در

مورد استفاده صحیح از آن زمینه را برای ایجاد فرصت های مختلف استفاده از این شبکه ها فراهم کرد.

در پایان باید در نظر داشت که اگر آسیب ها و حملات این شبکه ها بر پیکره فرهنگ قابل کنترل نیست به ناچار می بایست شکل جدیدی از شبکه های بومی اجتماعی با توجه به نیازهای روز جایگزین شبکه های خارجی شود.

راهکارها و پیشنهادها

۱- اگر محدودیت آفرینی در استفاده از برنامه های ماهواره و... بدون جای گزین کردن برنامه های سازنده و مورد علاقه ی جوانان باشد به نتیجه نخواهد رسید و جوانان به انحراف ها و مشکلات دیگری دچار خواهند شد. بنابراین با انتخاب برنامه های مناسب یا جایگزین کردن فعالیتهای دیگر به جای تماشای این برنامه های ویرانگر، می توان آمدهای منفی آنرا پیش گیری کرد.

۲- باید برای رشد فرهنگ اسلامی در جامعه، تلاش شود.

الف) تهیه فیلم هایی با موضوع های متناسب با تعلیم و تربیت اسلامی

ب) برداشتن محدودیت های غیرضروری و زمینه های گوناگون تا آنجا که به رواج ضدارزش منجر نشود.

ج) ارائه ی برنامه های مناسب و جذاب از تلویزیون.

د) عمل به ارزش مکتبی و ملی از جانب مسوولان و مدیران و...

منابع و مأخذ

❖ قرآن کریم

۱. اسلامی، مروارید، «بررسی شبکه های اجتماعی و تاثیرات آن بر ابعاد مختلف زندگی»
۲. تقوی، سید رضا، تأملات فرهنگی، چاپ اول، تهران، نخیل، ۱۳۸۴.
۳. خانیکی، هادی - محمود بابایی، فضای سایبر و شبکه های اجتماعی، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات جامعه اطلاعاتی، شماره ۱، زمستان ۹۰.
۴. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، چاپ دوم، دوره جدید، تهران: انتشارات دانشگاه، ۱۳۷۷.
۵. سقازاده، محمد، کریم خانی، حمزه، هجوم خاموش (آسیب شناسی نسل جوان)، قم: عطر یاس، ۱۳۸۵.
۶. کوثری، مسعود، آسیب شناسی فرهنگی ایران، تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران (انتشارات باز)، ۱۳۷۹.
۷. صاحبی، محمدجواد، مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران (مجموعه مقالات)، ج ۲، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۸۴ ش.
۸. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، چاپ ۱۶، تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۸.
۹. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران: هنرور، ۱۳۸۵.
۱۰. فرد رو محسن و همکاران، جامعه و فرهنگ، ج ۱، تهران: آرون، ۱۳۸۰.
۱۱. شجاعی، محمد صادق، روان شناسی و آسیب شناسی اینترنت؛، روان شناسی و دین، شماره اول، ۱۳۸۷.
۱۲. ساعی، منصور، نظری مقدم، جواد، تأثیر شبکه های اجتماعی بر سبک زندگی (با تأکید بر سلامت اجتماعی)؛، در مجموعه مقالات همایش تخصصی بررسی ابعاد شبکه های اجتماعی، تهران، جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، ۱۳۹۲.
۱۳. محمد صادق شجاعی، روان شناسی و آسیب شناسی اینترنت؛، روان شناسی و دین، شماره اول، ۱۳۸۷.